

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Радковська Ірина Сергіївна</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ЗА КК РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	404
<i>Рутковська Анастасія Русланівна</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ЗБРОЄЮ	407
<i>Тарантинів Юрій Миколайович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	409

СЕКЦІЯ 10. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Торбас Олександр Олександрович</i> НАЛЕЖНЕ ДЖЕРЕЛО ОДЕРЖАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ПРИ ОЦІНЦІ ЇХ ДОПУСТИМОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	412
<i>Аленін Юрій Павлович, Волошина Владлена Костянтинівна</i> ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КПК З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	414
<i>Макаренко Олександр Юрійович, Макаренко Наталія Анатоліївна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	416
<i>Ракіпова Інна Василівна, Мельник Андрій Валерійович</i> ПРАВО ПОТЕРПІЛОГО НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ	419
<i>Волошина Владлена Костянтинівна, Сидорчук Владислав Васильович</i> ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ЗАСАДИ ЗАКОННОСТІ ПРИ УХВАЛЕННІ СУДАМИ ВИРОКІВ	421
<i>Voloshyna Vladlena Kostyantynivna, Shylin Denys Viktorovich</i> THE RIGHT TO DEFENSE IN CRIMINAL PROCEEDINGS OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY	423
<i>Гуртієва Людмила Миколаївна, Лукашкіна Тетяна Василівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ	427
<i>Дерев'янкін Сергій Леонідович</i> СКАСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ВІДНОСНО ПІДОЗРЮВАНОГО У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИЙНЯТТЯМ РІШЕННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ЙОГО ДЛЯ ОБМІНУ ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО	429
<i>Завтур Віктор Андрійович</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВТРАТИВ ЧИННІСТЬ ЗАКОН, ЯКИМ ВСТАНОВЛЮВАЛАСЯ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЯННЯ» ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ГЛАВОЮ 36 ¹ КПК УКРАЇНИ	432
<i>Мурзановська Аліна Владиславівна</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.	434
<i>Підгородинська Анастасія Вікторівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОСВІДУВАННЯ ТА ВІДБРАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ ПРИ ВИЛУЧЕННІ ЗМИВІВ	436
<i>Пожар Вадим Георгійович</i> ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ У ПІДГОТОВЧОМУ СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ.	439
<i>Стародубов Сергій Вікторович</i> ПОВНОВАЖЕННЯ ДІЗНАВАЧА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	441
<i>Степаненко Андрій Сергійович</i> СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ ТА МЕЖІ ДОКАЗУВАННЯ: ПИТАННЯ СПІВІСНУВАННЯ	443
<i>Лукашук Каріна Русланівна</i> ОСКАРЖЕННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ В КОРУПЦІЙНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ	445
<i>Гаркот Діана Юріївна</i> ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЧУЖИХ СЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	447
<i>Гуменюк Аліна Сергіївна</i> УСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ РАДІООБЛАДНАННЯ (РАДІОЕЛЕКТРОННОГО ЗАСОБУ): НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА	449
<i>Драгунов Віталій Вікторович</i> КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ.	452
<i>Журавльов Олександр Геннадійович</i> ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ, ЯКІ МОЖУТЬ РЕАЛІЗУВАТИСЯ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ.	453

Гуртієва Людмила Миколаївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент
Лукашкіна Тетяна Василівна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Процесуальні дії та процесуальні рішення є самостійними видами правозастосовних актів у кримінальному провадженні. Як зазначає Верховний Суд, «КПК чітко розрізняє «рішення» і «дії». Це розрізнення послідовно проводиться, для прикладу, у всіх трьох частинах статті 307, де «рішення» і «дії» згадуються поряд як самостійні поняття. Також й інші положення КПК не свідчать про те, що законодавець визначає «рішення» як різновид «дії». Навпаки, відповідно до КПК «рішення» і «дія» завжди мають самостійне значення. <...> Таким чином, положення КПК не дають жодних підстав уважати процесуальне рішення одним з різновидів процесуальної дії» [1].

За ч. 1 ст. 110 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [2] «процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду». Далі йдеться про те, що рішення слідчого, дізнавача, прокурора приймається у формі постанови (ч. 3 ст. 110 КПК); обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким завершується досудове розслідування (ч. 4 ст. 110 КПК). Судові рішення приймаються у формі ухвали, постанови або вироку (ч. 2 ст. 110 КПК). Разом із тим, у ст. 110 КПК вказано невичерпний перелік видів процесуальних рішень (у тому числі судових рішень [3, с. 899-909]). Так, очевидно, що немає ніяких перешкод, щоб, назвавши процесуальним рішенням обвинувальний акт, не віднести до підсумкових рішень досудового розслідування: клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. 31 ч. 1 ст. 284 КПК та п. 41 ч. 1 ст. 284 КПК.

До процесуальних рішень слід віднести і письмове повідомлення про підозру. Повідомлення про підозру є і процесуальним рішенням, і процесуальною дією [4, с. 28; 5, с. 187]. З моменту повідомлення про підозру починається стадія (етап) притягнення особи до кримінальної відповідальності, що передбачено п. 14 ст. 3 КПК. Проте, притягнення до кримінальної відповідальності не є стадією кримінального провадження. (Питання про правову природу та значення повідомлення про підозру ми вже розглядали [5]).

В юридичній літературі традиційно розглядають механізм прийняття процесуальних рішень у кримінальному судочинстві [6, с. 416-417 та ін.]. Вважаємо, доречно вести мову ще й про загальні правила (загальні умови) прийняття процесуальних рішень, до яких необхідно віднести, зокрема, наступне.

1. Належний суб'єкт прийняття процесуального рішення. Наприклад, в стадії досудового розслідування постанову про закриття кримінального провадження, в якому певній особі було повідомлено про підозру, з підстав, передбачених п.п. 1 – 3 ч. 1 ст. 284 КПК має право ухвалити тільки прокурор; ухвали про привід, тимчасовий доступ до речей і документів, арешт майна, проникнення до житла чи іншого володіння особи, обшук, проведення негласних слідчих (розшукових) дій за загальним правилом може прийняти відповідний слідчий суддя, а в разі введення воєнного стану, якщо відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235,

245-248, 250 та 294 КПК, – такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури, що передбачено ч. 1 ст. 615 КПК. Отже, уповноважений суб'єкт приймає процесуальні рішення у межах своєї компетенції. Зауважимо, що у ст. 110 КПК вказано не всіх суб'єктів, які мають повноваження приймати процесуальні рішення. Так, не вказано керівника органу досудового розслідування, керівника відповідного органу прокуратури, суддю, суддю-доповідача, головууючого.

2. Наявність підстави прийняття процесуального рішення. На наш погляд [4, с. 27; 7, с. 238], підставою прийняття будь-якого процесуального рішення є встановлені фактичні обставини. Даного висновку можна дійти з аналізу положень ч. 2 ст. 91, п. 2 ч. 5 ст. 110, ч. 3 ст. 370 та інших статей КПК, в яких йдеться саме про наявність «обставин» або «фактичних обставин» як підстави прийняття процесуального рішення. Встановлення фактичних обставин здійснюється, зазвичай, під час доказування. Докази (сукупність доказів) необхідні для того, щоб дійти висновку про наявності чи відсутності фактичних обставин (підстав) для прийняття обґрунтованого процесуального рішення. Наприклад, для ухвалення слідчим суддею рішення про обрання запобіжного заходу необхідно встановити фактичні обставини, що свідчать про обґрунтованість підозри (це умова обрання будь-якого запобіжного заходу)¹; обставини, що свідчать про наявність ризиків (підстава для обрання запобіжного заходу), а також фактичні обставини, передбачені ст. 178 КПК (що дозволяє визначити, який саме запобіжний захід слід обрати).

3. Ухвалення процесуального рішення потребує застосування певного стандарту доказування. Так, для постановлення слідчим суддею ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи використовується стандарт доказування «достатня підстава»; для складання письмового повідомлення про підозру використовується стандарт доказування «обґрунтована підозра», для ухвалення обвинувального вироку – стандарт доказування «поза розумним сумнівом».

4. Для ухвалення деяких процесуальних рішень передбачені певні строки. Наприклад, рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою щодо особи, яка була затримана, повинно бути винесено до спливу 72 годин з моменту затримання; якщо в зазначений строк такого рішення не буде, затримана особа підлягає негайному звільненню (ст. 211 КПК, 192 КПК).

5. Структура та зміст процесуального рішення повинні відповідати вимогам закону. Водночас, звернемо увагу, що у КПК не закріплено вимоги до змісту таких процесуальних рішень, як-то: клопотання прокурора про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п. 3¹ ч. 1 ст. 284 КПК; подання суду про визначення підсудності (п. 4 ч. 3 ст. 314, ч. 2 та ч. 3 ст. 34 КПК); наказу або письмового розпорядження [3, с. 905]

6. Процесуальні рішення повинні бути законними та обґрунтованими, до деяких рішень пред'являються ще й вимоги вмотивованості. Крім того, процесуальні рішення мають бути справедливими [9, с. 250, с. 345 та ін.].

7. Урахування практики Європейського суду з прав людини (ч. 2 ст. 8 КПК, ч. 5 ст. 9 КПК) та Верховного Суду (ч. 6 ст. 368 КПК) під час прийняття процесуальних рішень. Згідно із ч. 5 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. [10] «висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права».

Вказані (та інші) умови прийняття певного виду процесуального рішення мають бути забезпечені у правозастосовній діяльності державного органу та службової особи, які здійснюють кримінальну процесуальну діяльність. Такий підхід сприятиме забезпеченню належної правової процедури кримінальної процесуальної діяльності.

¹ Більшість авторів, які розглядають питання про підстави для обрання запобіжного заходу вважають, що існує «двоєдина підстава», яка включає обґрунтовану підозру та наявність ризиків [6, с. 506; 8, с. 244 та ін.].

Список використаних джерел

1. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду : від 05.12.2023 р. (справа № 757/26714/22-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115617715>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
3. Гуртієва Л. М. Види судових рішень суду першої інстанції в кримінальному провадженні України. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування* : монографія / [кол. авт.] ; за заг. ред. Ю. П. Аленіна ; відп. за вип. І. В. Глов'юк. Одеса, 2018. С. 888–914.
4. Лукашкіна Т. В. Підстави та складові ухвалення процесуальних рішень у кримінальному судочинстві. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.) / відп. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; НУ ОЮА. Одеса, 2021. С. 27–34.
5. Гуртієва Л. М. Поняття та правова природа повідомлення про підозру у кримінальному провадженні України. *Митна справа*. 2014. № 6. С. 185–190.
6. Кримінальний процес України : підручник / за ред. С. В. Ківалова та М. С. Цуцкіридзе. Одеса : Юридика, 2023. 1104 с.
7. Гуртієва Л. М. Наукові концепції підстав прийняття судових рішень у кримінальному судочинстві. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34), лип. С. 238–241.
8. Кримінальний процес : підручник / [О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2018. 548 с.
9. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2015. 462 с.
10. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Ключові слова: кримінальні процесуальні рішення, Кримінальний процесуальний кодекс України, прийняття процесуального рішення

Keywords: criminal procedural decisions, the Criminal Procedure Code of Ukraine, making a procedural decision

Дерев'янкін Сергій Леонідович

*Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
доцент кафедри політології і права, кандидат юридичних наук, доцент*

СКАСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ВІДНОСНО ПІДОЗРЮВАНОГО У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИЙНЯТТЯМ РІШЕННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ЙОГО ДЛЯ ОБМІНУ ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО

Повномасштабне вторгнення РФ 24 лютого 2022 року в Україну призвело до численних змін у законодавстві, зокрема внесено зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України в частині скасування запобіжного заходу для обміну військовополоненими. Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» від 28.07.2022 р. № 2472-IX [1]. КПК України доповнено статтею